

Sygn. akt III AUa 163/15

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 kwietnia 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Lublinie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący - Sędzia	SA Marcjanna Górską (spr.)
Sędziowie:	SA Krystyna Smaga SA Małgorzata Rokicka - Radoniewicz
Protokolant: protokolant sądowy Joanna Malena	

po rozpoznaniu w dniu 15 kwietnia 2015 r. w Lublinie

sprawy B. D.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w L.

o zwrot nienależnie pobranego świadczenia

na skutek apelacji pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w L.

od wyroku Sądu Okręgowego w Lublinie

z dnia 5 grudnia 2014 r. sygn. akt VII U 1532/14

I. prostuje oczywistą omyłkę w komparycji zaskarżonego wyroku w ten sposób, że wskazaną tam datę decyzji: „19 maja 2014 r.” zastępuje datą: „29 maja 2014 r.”;

II. zmienia częściowo zaskarżony wyrok w ten sposób, że ustala, iż B. D. nie ma obowiązku zwrotu renty z tytułu niezdolności do pracy w związku z chorobą zawodową za okres od 1 lutego 2012 roku do 31 marca 2013 roku i oddala odwołanie w pozostałej części;

III. oddala apelację w pozostałym zakresie.

Sygn. akt III AUa 163/15

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 29 maja 2014 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w L. zobowiązał B. D. do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od 1 lutego 2012 roku do 31 marca 2014 roku w kwocie 16 860,47 zł z uwagi na niepoinformowanie o kontynuowaniu zatrudnienia.

Odwołanie od powyższej decyzji wniósł B. D. domagając się jej zmiany i orzeczenia o braku obowiązku zwrotu wypłaconego świadczenia.

W uzasadnieniu wskazał, że jego potencjalne zadłużenie powstało bez jego winy albowiem fakt odprowadzania przez niego składek na ubezpieczenie społeczne w związku z wykonywanym zatrudnieniem było wystarczającym źródłem informacji dla organu rentowego, że pozostaje w zatrudnieniu.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie.

Sąd Okręgowy w Lublinie wyrokiem z dnia 5 grudnia 2014 roku zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że ustalił, iż B. D. nie ma obowiązku zwrotu renty z tytułu niezdolności do pracy w związku z chorobą zawodową za okres od 1 lutego 2012 roku do 31 marca 2014 roku.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że B. D. w dniu 27 sierpnia 2008 roku nabył prawo do renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy w związku z chorobą zawodową. Decyzją z dnia 2 lutego 2010 roku prawo to zostało wnioskodawcy przyznane na stałe. Od 1 maja 2009 roku wnioskodawca jest także uprawniony od emerytury. Decyzją z dnia 30 września 2011 roku wypłata emerytury została wstrzymana z uwagi na kontynuowanie zatrudnienia, a decyzją z dnia 20 stycznia 2012 roku podjęto wypłatę emerytury w związku z rozwiązaniem stosunku pracy. Powyższe świadczenia były wypłacane w zbiegu tj. 100% emerytury i 50% renty, od 1 maja 2009 roku do dnia 30 września 2011 roku oraz od 1 lutego 2012 roku.

Decyzją z dnia 10 marca 2014 roku wstrzymano wypłatę renty wypadkowej w zbiegu z emeryturą z uwagi na osiągnięcie przez wnioskodawcę przychodu, zaś kolejną decyzją z tej samej daty przeliczono wnioskodawcy emeryturę.

Decyzją z dnia 7 maja 2014 roku zobowiązano B. D. do zwrotu nienależnie pobranej renty od 1 lutego 2012 roku do 31 marca 2014 roku w kwocie 19 860,99 zł. Zaskarżoną decyzją organ rentowy zmienił decyzję z dnia 7 maja 2014 roku obniżając wysokość żądanego świadczenia do kwoty 16 860,47 zł.

Sąd wskazał, że powyższy stan faktyczny został ustalony w oparciu o powołane dowody z dokumentów zgromadzonych w aktach ubezpieczeniowych wnioskodawcy. Ich treść nie była kwestionowana przez strony, również w ocenie Sądu brak było podstaw do odmówienia dania im wiary.

Oceniając dokonane ustalenia Sąd Okręgowy uznał, że odwołanie jest zasadne i jako takie zasługuje na uwzględnienie. Sąd wskazał, że zgodnie z art. 138 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U.2013.1440 j.t.) osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu. Za nienależnie pobrane świadczenia uważa się:

- 1) świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania;
- 2) świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie fałszywych zeznań lub dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd przez osobę pobierającą świadczenia.

Z kolei zgodnie z art. 26 ustawy z dnia 30 października 2002 roku o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (tekst jednolity: Dz.U. z 2009 r., Nr 167, poz. 1322) osobie uprawnionej do renty z tytułu niezdolności do pracy z ubezpieczenia wypadkowego oraz do emerytury na podstawie odrębnych przepisów wypłaca się, zależnie od jej wyboru:

- 1) przysługującą rentę powiększoną o połowę emerytury albo
- 2) emeryturę powiększoną o połowę renty.

Ustęp 3 tego artykułu stanowi, że powyższego przepisu nie stosuje się, jeżeli osoba uprawniona osiąga przychód powodujący zawieszenie prawa do świadczeń lub zmniejszenie ich wysokości określony w ustawie o emeryturach i rentach z FUS, niezależnie od wysokości tego przychodu.

Przenosząc treść powyższych przepisów na kanwę stanu faktycznego niniejszej sprawy Sąd Okręgowy wskazał, że w niniejszej sprawie fakt osiągnięcia przez wnioskodawcę przychodu nie był sporny, co świadczy o ziszczeniu się przesłanki z art. 26 ust. 3 ustawy wypadkowej powodującej utratę uprawnienia do wypłaty świadczeń w zbiegu. Okoliczność ta, zdaniem Sądu pierwszej instancji, przesądza jednocześnie o tym, że została spełniona pierwsza z przesłanek o jakich mowa w art. 138 ust. 1 pkt 1, powodujących obowiązek zwrotu nienależnie wpłaconego świadczenia. Odpadła bowiem podstawa do wypłaty świadczeń w zbiegu. Sąd Okręgowy zauważył jednakże, że zobowiązanie wnioskodawcy do zwrotu wypłaconej renty wymaga spełnienia także drugiej z przesłanek wskazanej w powyższym przepisie, a mianowicie prawidłowego pouczenia wnioskodawcy o braku prawa do pobierania renty.

Sąd pierwszej instancji nie podzielił stanowiska organu rentowego jakoby stosowne pouczenie zostało zawarte m.in. w pkt. V. pouczenia do decyzji z dnia 19 czerwca 2009 roku. W ocenie Sądu pouczenie to nie jest prawidłowe. Nie dotyczy ono treści przepisów ustawy wypadkowej traktujących o utracie prawa do otrzymywania świadczeń w zbiegu, koncentrując się na treści przepisów ustawy emerytalnej. Z tych powodów, według Sądu, jest ono dla przeciętnego odbiorcy nieczytelne i nie wyjaśnia należycie przyczyn, z powodu których może on utracić prawo do wypłaty świadczenia. W konsekwencji Sąd pierwszej instancji uznał, że B. D. nie został należycie pouczony o braku prawa do pobierania renty wypadkowej i tym samym nie została spełniona druga z przesłanek wskazanych w przepisie art. 138 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej.

Mając na uwadze powyższe Sąd Okręgowy na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji.

Apelację od tego wyroku złożył Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w L.. Zaskarżając wyrok w całości zarzucił mu:

- naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie art. 138 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jednolity: Dz.U. z 2013 roku, poz. 1440 ze zm.) w związku z art. 26 ust. 3 ustawy z dnia 30 października 2002 roku o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (tekst jednolity: Dz.U. z 2009 roku, Nr 167, poz. 1322 ze zm.),

- sprzeczność ustaleń Sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego przez uznanie, że ubezpieczony osiągający przychód z tytułu umowy o pracę, nie ma obowiązku zwrotu nienależnie pobranych świadczeń, t.j. pobieranej w zbiegu renty wypadkowej i emerytury, gdyż ZUS nieprawidłowo pouczył wnioskodawcę o braku prawa do pobierania świadczeń w zbiegu.

Wskazując na powyższe apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania.

W uzasadnieniu apelacji podał, że wbrew stanowisku Sądu pierwszej instancji, wnioskodawca w każdej decyzji przyznającej prawo do renty z tytułu choroby zawodowej, zarówno w pierwszej z dnia 24 października 2008 roku, jak i w pięciu następnych decyzjach przeliczeniowych i waloryzacyjnych dotyczących renty, uzyskiwał stosowne pouczenie, iż w przypadku osiągnięcia przychodów – o czym powinien powiadomić ZUS – nie ma prawa do pobierania świadczeń w zbiegu i prawo do wypłaty jednego ze świadczeń zostanie zawieszona.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje;

Apelacja jest częściowo uzasadniona. W stanie faktycznym rozpoznawanej sprawy jest poza sporem, że w okresie objętym zaskarżoną decyzją ubezpieczony będąc jednocześnie uprawnionym do renty z tytułu niezdolności do pracy w związku z chorobą zawodową oraz do emerytury pobierał emeryturę powiększoną o połowę renty. Nie jest również sporne, że od dnia 15 lutego 2012 roku podjął zatrudnienie w wymiarze 1/2 etatu w Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w L.,

otrzymując z tego tytułu wynagrodzenie (zaświadczenie – k.98 a.r. t. III). W wymienionym zakładzie wnioskodawca był zatrudniony do dnia 4 stycznia 2012 roku (świadczenie pracy – k. 80 a.r. t. III)

Spór natomiast dotyczył oceny, czy pobrane przez ubezpieczonego świadczenie w postaci połowy renty z tytułu niezdolności do pracy w związku z chorobą zawodową było świadczeniem nienależnie pobranym i podlegającym zwrotowi.

Przedmiotowej materii jak prawidłowo przyjął Sąd pierwszej instancji, dotyczy regulacja zawarta w art. 138 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 2013 r., poz. 1440 ze zm.), powoływanej dalej jako: "ustawa emerytalna". W myśl ust. 1 tego przepisu, osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu. Za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu cytowanego przepisu uważa się między innymi, świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania (art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy emerytalnej).

Warunki wypłaty świadczenia „w zbiegu” odnoszące się do stanu faktycznego sprawy określone zostały w art. 26 ust. 1 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz. U. Nr 199, poz. 1673 z późn. zm.), powoływanej dalej jako: "ustawa wypadkowa". Przepis ten stanowi, że osobie uprawnionej do renty z tytułu niezdolności do pracy z ubezpieczenia wypadkowego oraz do emerytury na podstawie odrębnych przepisów wypłaca się, zależnie od jej wyboru, rentę powiększoną o połowę emerytury albo emeryturę powiększoną o połowę renty. Jednocześnie stosownie do unormowania ust. 3 art. 26 ustawy wypadkowej, przepisu ust. 1 nie stosuje się jednak do osób, które osiągają przychód powodujący zawieszenie prawa do świadczeń lub zmniejszenie ich wysokości określony w ustawie emerytalnej, niezależnie od wysokości tego przychodu. (art. 26 ust. 3 ustawy wypadkowej).

Jak podniesiono na wstępie, w okolicznościach sprawy, niesporny był fakt, że w okresie wskazanym w zaskarżonej decyzji, wnioskodawcy wypłacano emeryturę powiększoną o połowę renty w związku z chorobą zawodową, pomimo że jednocześnie osiągał przychody z zatrudnienia na podstawie umowy o pracę. Oznacza to, że wnioskodawca stosownie do treści powołanego wyżej art. 26 ust. 3 ustawy wypadkowej, nie był uprawniony do pobierania świadczeń w zbiegu.

Zasadnicze znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy posiadała zatem ocena prawidłowości pouczenia ubezpieczonego przez organ rentowy o tym, że osiągnięcie przychodów wyłącza możliwość pobierania świadczeń w zbiegu albowiem brak takiego pouczenia stanowi negatywną przesłankę do uznania wypłaconych świadczeń za pobrane nienależnie w rozumieniu przepisu art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy emerytalnej.

Analiza materiału dowodowego sprawy, w tym przede wszystkim treści decyzji z dnia 20 stycznia 2012 roku ustalającej wnioskodawcy prawo do zbiegu świadczeń, nie pozwala, zdaniem Sądu Apelacyjnego, zaakceptować stanowiska Sądu Okręgowego, że ubezpieczony nie został prawidłowo pouczony o braku prawa do pobierania świadczeń w zbiegu w sytuacji osiągnięcia dodatkowego przychodu.

Jak wynika bowiem z pouczenia zawartego w punkcie VI decyzji z dnia 20 stycznia 2012 roku ustalającej prawo do wypłaty świadczeń w zbiegu (decyzja – k. 86 a.r. t. III) w jego treści wskazano, że zasada wypłaty jednego świadczenia nie dotyczy zbiegu uprawnień do emerytury z rentą z tytułu niezdolności do pracy w związku z chorobą zawodową chyba, że rencista osiąga przychód, o którym mowa w punkcie VII, t.j. między innymi z tytułu zatrudnienia, bez względu na jego wysokość.

Nie można zatem przyjąć, jak uznał to Sąd pierwszej instancji, że nie dotyczy ono treści przepisów ustawy wypadkowej traktujących o utracie prawa do otrzymywania świadczeń w zbiegu, koncentrując się na treści przepisów ustawy emerytalnej i w konsekwencji, jest ono dla przeciętnego odbiorcy nieczytelne i nie wyjaśnia należycie przyczyn, z powodu których może on utracić prawo do wypłaty świadczenia.

Omawiane pouczenie wyraźnie bowiem nawiązuje do treści art. 26 ustawy wypadkowej, a w konsekwencji, w ocenie Sądu odwoławczego, wnioskodawca został prawidłowo pouczony o okolicznościach skutkujących utratą prawa do wypłaty świadczeń w zbiegu.

Wskazać należy bowiem, że ukształtowane i utrwalone na tle omawianej materii orzecznictwo Sądu Najwyższego przyjmuje, „warunkiem uznania świadczenia za nienależnie pobrane jest pouczenie o okolicznościach, których wystąpienie w czasie pobierania świadczenia powoduje jego utratę (w całości lub w części). Pouczenie o takich okolicznościach nie może odnosić się indywidualnie do pobierającego świadczenie, gdyż nie da się przewidzieć, które z różnorodnych okoliczności wystąpią u konkretnego świadczeniobiorcy. W tym sensie wystarczające jest przytoczenie przepisów określających te okoliczności. Jednakże pouczenie musi być na tyle zrozumiałe, aby pobierający świadczenie mógł je odnieść do własnej sytuacji. Ponieważ pouczenie dotyczy zmian w stanie faktycznym i prawnym w stosunku do stanu istniejącego w dacie przyznania świadczenia, pobierający świadczenie musi mieć możliwość skonfrontowania zmian, jakie zaszły w jego przypadku, z treścią pouczenia (vide: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 czerwca 2008 roku, I UK 394/07 – (...)).

Wskazać dodatkowo należy, że wnioskodawca posiadający ukończone technikum budowlane, od wielu lat zatrudniony na stanowisku administratora osiedla, którego praca wiązała się między innymi z prowadzeniem książki obiektów budowlanych, wystawianiem faktur za energię elektryczną i różne usługi świadczone przez podmioty na rzecz spółdzielni, przy zachowaniu należytej staranności, nie miałby trudności ze zrozumieniem pouczenia.

W konsekwencji powyższego, zdaniem Sądu odwoławczego, należy zgodzić się z poglądem apelacji, iż wbrew ustaleniom Sadu pierwszej instancji, świadczenie wypłacone za okres od 1 lutego 2012 roku do 31 marca 2014 roku było świadczeniem nienależnie pobranym w rozumieniu cytowanego na wstępie art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy emerytalnej. Fakt ten jednak nie jest równoznaczny z obowiązkiem zwrotu świadczenia za cały wymieniony okres.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, w świetle okoliczności faktycznych sprawy należało przyjąć, że zachodzą podstawy do ograniczenia obowiązku zwrotu nienależnie pobranego świadczenia przewidzianego w art. 138 ust. 4 ustawy emerytalnej.

Przepis ten stanowi, że nie można żądać zwrotu kwot nienależnie pobranych świadczeń za okres dłuższy niż 12 miesięcy, jeżeli osoba pobierająca świadczenia zawiadomiła organ rentowy o zajściu okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, a mimo to świadczenia były jej nadal wypłacane, w pozostałych zaś wypadkach - za okres dłuższy niż 3 lata, z zastrzeżeniem ust. 5.

Wnioskodawca, co trafnie podnosił już w swoim odwołaniu, a dodatkowo przedstawił dowody opłacania przez pracodawcę składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne z tytułu zatrudnienia od dnia 15 lutego 2012 roku ((...) z 7 marca 2012 roku i następne – k.10), a tym samym organ rentowy został powiadomiony o uzyskiwaniu przez ubezpieczonego przychodu.

Sąd Apelacyjny podziela pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w wyroku z dnia 13 lutego 2014 roku, II UK 296/13 (LEX nr 1455234), że artykuł 138 ust. 4 u.e.r.f.u.s. nie określa wymagań, jakie ma spełniać wskazane w tym przepisie zawiadomienie. Zawiadomienie to zatem może mieć w zasadzie dowolną formę oraz treść, a tym samym może być zarówno osobnym dokumentem, jak i może wynikać z treści innych składanych przez ubezpieczonych (prowadzących działalność gospodarczą) w organie rentowym dokumentów”.

Z tych też powodów uwzględniając apelację częściowo, Sąd odwoławczy uznał, że obowiązek zwrotu świadczenia dotyczy tylko 12 miesięcy poprzedzających ostatnią wypłatę (od 1 kwietnia 2014 roku została wstrzymana), a to oznacza, że za pozostały okres od 1 lutego 2012 roku do 31 marca 2013 roku ubezpieczony nie miał obowiązku zwrotu nienależnie pobranego świadczenia, a zatem odwołanie w pozostałym zakresie podlegało oddaleniu. Z tego też powodu zaskarżony wyrok podlegał częściowej zmianie. W pozostałym zakresie apelację należało oddalić.

Z tych względów i z mocy art. 386 § 1 k.p.c. i art. 385 k.p.c. Sąd Apelacyjny orzekł jak w wyroku.